

I u "karakterologiji" Jugoslavena prisutne su iste "osobine", težnja za što slabijim oblicima socijalnih stega i "uporno čuvanje biološke srodničke osnovice društvene zajednice, sa jakim atavističkim nagonom vraćanja na taj prvobitni biosociološki stepen" (Dvorniković, 1939).

"Sami sebi neprijatelji".

"Kad je reč o srpskom veličju i slavi, onda su svi Srbi naša 'draga braća', a kad taj 'dragi brat' dođe k nama, mi ga jedva trpimo. Možda zato što je pre zemana došo" (Žujović, 1868).

"Srbima je mnogo i to škodilo što ona frakcija, koja je na barjaku istaknula šovinizam, stvorila si za obim svoje politike jedan discipliniran reglaman po kojem svaki onaj koji se ne povinuje njihovim nazorima, ima biti ostrakizmom utučen, ima biti iz čitulje Srba izbrisan. Sami za se su načinili 'javno mnjenje' po kojem svakog trabalo je žigosati kao zla Srbina, koji se tom kumiru javno ne klanja. Merilo se na kantar rodoljublje, kog jezičić je šovinizam regulisao. Dobili smo nov političan rečnik i nove, donde nepoznate, fraze, kao 'kristalji karakteri', 'čelik karakteri', 'svestan Srbin', 'svestan narod'. No bilo je u tom rečniku i protivnih tomu izraza, koji anatemišu sve one koji kazuju da je sve to budalaština. Tako, bilo je koji su po njima 'besovesni', 'feudalna, klerikalna prodana pera', 'crna četa', 'mađaroni' i kakovih još tu imena nije bilo da protivnike pred narodom ocrne. Samo 'sloga', to se dovikivalo s one strane, i anatema na one koji nisu bili s njima 'složni' (Ignjatović, 1881).

"Ko je dakle kriv, što u Pantinoj Istoriji ima i pogrešaka? Svakako Ruvarac, taj dušmanin naroda srpskog i neprijatelj svega" (Ruvarac, 1885).

"Tih ideja Ruvarac se sa iskrenom strašću, čak sa borbenom nasrtljivošću, držao celoga svog života. I ništa nije bilo prirodnije no da glupost, neznanje, duhovna lenjost i laž skoče na ovog jeretika i naučnoga prevratnika. 'Izdajnik Srpstva', 'neprijatelj zavetne misli', 'razoritelj narodnih svetinja', tako su ga pozdravljali mikrokefali koji su poplavili našu dobru zemlju. I ta divljačka mržnja na čoveka od istine nije se ugasila ni na samome grobu. Još juče, jedan racionarni i šovinistički list beogradski ništa drugo nije imao da kaže nad grobom velikog naučnika, koji je činio čast našem narodu, no da je proveo sav svoj vek bacajući naučne 'nihilističke bombe' (Skerlić, 1905).

Često varirana teza u romantičarskom nacionalizmu 19. veka govori da su Srbi sami sebi najveći neprijatelji. Danas je uglavnom prerađena u uverenje da svako odstupanje od onoga što savremeni nacionalizam podvede pod pojam "nacionalnog interesa" i "nacionalnog programa" može da bude označeno samo kao "izdaja". Prividno samokritičan stav "sami sebi neprijatelji" najčešće je proisticao iz tumačenja da je politička elita nedorasla zbivanjima, da je inferiorna ili korumpirana, da se "kvare" pod stranim uticajima, da dela za tuđe interese. Pored političara optuživani su i istoričari zbog kukavičluka, ali najčešće su kritike trpele konkretne istorijske ličnosti – Vuk Branković, Arsenije Černojević i Vuk Karadžić. U ovom krilu intelektualaca sva trojica su simbolizovala "greh" prema naciji – (nesvesnu) izdaju njenih interesa, a posredno i njenu propast. Vuk Branković simbolizuje izdaju koja je koštala naciju države i slobode, Arsenije Černojević – izdaju koja je koštala naciju Kosova kao neupitno srpske zemlje, Vuk Karadžić – izdaju koja je koštala naciju umanjenja broja Srba zbog odsustva jedinstvenog jezika, jednog dijalekta i pisma ili, sasvim suprotno, zbog raskida sa njenom "aristokratskom" prošlošću. Danas se može čuti da "duh Brankovića čuči u mnogima od nas i da latinska mudrost – Divide et impera – zavadi pa vladaj – nalazi plodno tle za realizaciju upravo na ovim našim prostorima" (Marić, 1997). Dacić tvrdi da "Vuki Brankovići traju već šest vekova i trajaće, trajaće sve dok su Srbi na iskušenju" i dodaje: "Mora to tako biti. Narod opredeljen (kao celina, dakle: kao narod) za nebesko carstvo stavlja svakog svog pripadnika pred teška iskušenja, jer su tegobni puti u nebesko carstvo. Zemaljski putevi su lakši, stoga se uvek nađe neko ko njih bira. Taj ulazi u porodicu Brankovića" (Dacić, 1997). Još je Milojević pisao o "srpskim izdajcima i izrodima" koji traže pomoć sa strane, pa je putujući po "Staroj Srbiji" tražio, ali nije našao "ono mesto gde je bio grob prokletog i crnog izdajnika Vuka Brankovića". Čak je tvrdio da su mu Turci u Kruševcu "podigli tulbe nad grobom, iz blagodarnosti, što su, pomoću njegovom, zadobili carstvo na Kosovu", ali je narod "tulbe nad grobom prokletog Vuka, razsipao sasvim; kosti mu sagoreo; pepeo razvejavao po vetru", pa je zaključio da je "strašna i velika osveta narodnja, nad onim, sa koga još čami i robuje", "lep primer svima, koi, ako ih ima takvih, misle i rade, kao prokleti Vuk Branković" (Milojević, 1871). I Gopčević je verovao da je izdaja doprinela porazu srpske vojske na Kosovu, ali nije verovao da je baš Branković bio izdajnik (Gopčević, 1890). Po Vasiću, predanje o Vuku Brankoviću bilo je "krvava rana narodna" (Vasić, 1919), a Joksić je beležio: "Sve je to lepo brate i fakultet i istorija, ali i Vuk Branković i Arsenije Černojević bili su najobrazovaniji ljudi onoga vremena, pa najveće pogreške počinio, a mi ne vidimo danas baš nikakve koristi od toga, što njima istorija sudi" (Joksić, 1898).

Gopčević je pisao o Arseniju Černojeviću kao patrijarhu, "čiji spomen srpski rodoljub s pravom proklinje" jer se "reši na nesreću" da se sa narodom iseli (Gopčević, 1890), a Hadži-Vasiljević je smatrao da su najviše zla učinili srpskom narodu "sami njegovi duhovni glavari" vodeći ga u seobe (Hadži-Vasiljević, 1906).

Ma koliko slavljen kod Srba i kuđen kod Hrvata što je svojom teorijom o "Srbima svima i svuda" umanjio njihov broj, Vuk Karadžić je kritikovan i od strane pojedinih srpskih intelektualaca. I danas, kao i pre sto godina, ima intelektualaca koji smatraju da su njegove greške u nacionalnom radu velike. Razlike su samo u "nacionalnom" pravcu u kome je Vuk "osiromašio" Srbe. Autori s početka veka su Vukove "greške" smeštali u kontekst državnih aspiracija prema jugu, pa je kritikovan što je za Skoplje "pogrešno" tvrdio da je u Makedoniji (Hadži-Vasiljević, 1906); što je saopštenjima o bugarskom jeziku i štampanjem oglada na tom jeziku doprineo jačanju "separatističkog bugarskog pokreta" (Novaković, 1906); što "nije proučio jezik Mačedonaca, o njima nije pisao, te se naši suparnici Bugari hvataju i za tu okolnost tvrdeći: da tobož 'ni sam